

7. Лютіна С. Іванове світове дерево. Міфопоетика повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2002. № 2.

8. Піддубна Р. «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського: міфопоетика та ліро-епос. *Слово і час*. 1992. № 11.

ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕКОЕСТЕТИКИ ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО

Ткачук Руслана

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Чорнобильська трагедія змінила життя не лише багатьох пересічних громадян, а й митців, студентської молоді, школярів. Мало не все Полісся почали називати символічно – «зона відчуження». Це не може не відобразитися на шкільній програмі. Ліна Костенко, якій ця земля рідна, навіть повість назвала саме так. У пресі відразу відгукнулися Олесь Гончар, Борис Олійник та Іван Драч, майже одночасно були написані поеми Леоніда Горлача, Світлани Йовенко, про які часто забувають, ведучи мову про чорнобильський дискурс.

Поетична творчість Ліни Костенко широко досліджувана, її сутнісно аналізували, зокрема, Борис Антоненко-Давидович, Володимир Базилевський, Володимир Панченко, В'ячеслав Брюховецький, Григорій Клочек, Дмитро Дроздовський, Микола Жулинський, Тарас Салига, Іван Дзюба, Людмила Тарнашинська, Ірина Зелененька та ін. Однак чорнобильська філософія не була досліджена.

Ліна Костенко працювала в Чорнобильській зоні як волонтерка, член експедиції з проблем збереження пам'яток чорнобильської культури, крім того геніальна письменниця-сучасниця народилася на території, що близька до Чорнобиля, у містечку Ржищеві (Обухівщина) Київської області.

І саме Ліна Костенко, на думку багатьох сучасників, найекспресивніше транслює сприйняття трагедії. Творчість авторки перенаповнена чорнобильськими мотивами: це не просто окремі вірші 80-х та 90-х рр. ХХ століття, а окремі поетичні збірки, зокрема, «Річка Геракліта» (2011), «Мадонна перехресть» (2011), а також проблематику відтворено в публіцистичному романі-щоденнику «Записки українського самашедшого» (2010).

Знакова й очікувана збірка поезій «Річка Геракліта» Ліни Костенко (2011) має досконалу концепцію, упоряднича видання – Оксана Пахльовська, донька Ліни Костенко; вона складається з чотирьох частин, за календарним принципом (як чотири пори року: «Осінні карнавали», «Сліпучий магній снігових пустель», «Весна підніме келихи тюльпанів» та «Що в нас було? Любов і літо»).

Прикметно, що в книзі дуже багато печальних осінніх мотивів, і навіть весна буває печальною, наче вона осінь, зосібна, чорнобильська весна, що має вигляд спустошення.

У книзі домінує, звісно ж, пейзажна, ретроспективна, спогадно-любовна лірика, що чергується з екологічною. На тлі домінант життя Ліна Костенко не забуває переплітати власне й чорнобильське минуле. Тому тема аварії на Чорнобильській АЕС звучить, як її особиста.

Поезії, що присвячені цій трагедії, екзистенційно-ретроспективні, вони повертають нас у минуле, аби стати набатом, вони мають потенції нагадувати, що може статися зі всією Україною надалі, підіймають проблему цінності людського життя, марноти й суєти побутових проблем, апелюють до вічності, до християнських цінностей. У збірці дуже багато націософської та християнської етики.

Перша поезія, яка транслює тему аварії на ЧАЕС, – це «Осіння піротехніка – тумани...». Антагоністичим, контрастним до символіки життя є містичний образ небуття, що поглинає Чорнобильську зону після техногенної аварії.

Поезія «Чорнобиль-2» форсує загрозливу тему антиприродного, ідею антилюдського ефекту зони. Серед системи образів твору в черговий раз

авторка згадує свої улюблені древлянські, поліські ліси, от тільки тут вони згадані як «хворі». Ще одна інфернальна домінанта серед образів – «гробова тиша», що вказує безпосередньо на знищення життя, його загрозливу вікову відсутність, за якими розгортається надобраз чорнобильської смерті.

Чорнобильська трагедія впливала, впливає та буде впливати ще дуже довго на природу Полісся, усієї України й не лише. І тому образи-фаунізми, зокрема, образи «їжачка», «сови», «журавля», «косулі» символізують те, що природа потроху відновлює свій ресурс, однак подалі від людей.

Чорнобиль у поезії «Чорнобиль-2» постає вже в новій формі, у новому реакторі, як перманентне втілення зла. Образ «фантома», «царя антиприроди» символізує абсолютне зло, що втілили люди в гонитві за амбіціями. Йому авторка протиставляє саме стихійно відновлювану природу, не завдяки людям, а всупереч їхнім досягненням. Ліна Костенко ще й зіставляє природу та людську цивілізацію, описуючи власні емоції, захищаючи культуру рідного краю, особливо, згадуючи казки Полісся, які антропоморфізовані, самі себе розказують і плачуть. Емоційне розбалансування має вигляд вельми принадний для читання та сприймання.

Апокаліпсичною є поезія «На березі Прип'яті спить сатана...», де знову з'являється один з улюблених образів авторки – це, як не дивно, образ сатани (ще одна знакова поезія – «Сидить диявол десь на Гіндукуші...»), що символізує вселенське зло, тобто зло є прихованим у СРСР і після нього.

Отже, Ліна Костенко трактує Чорнобиль як межову трагедію України, що також потрясає й увесь світ, однак мисткиня вводить дескрипцію живої природи, а це вже філософія оптимізму, що й потрібно було довести.

Література

1. Барабаш С. Г. Творчість Ліни Костенко в ідейно-художньому контексті літературної доби : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : 10.01.01. Львів, 2004. 52 с.

2. Векуа О. В. Часопросторова модель пейзажу Ліни Костенко: процесуальність і подійність крізь призму усної колективної творчості. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. Луцьк, 2015. № 9. С. 21–26.
3. Гундорова Т. І. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 263 с.
4. Дзюба І. М. Є поети для епох. Київ : Либідь, 2011. 208 с.
5. Захарова В. А. Засоби естетичної виразності в інтимній ліриці Ліни Костенко. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2015. № 19. Том 2. С. 20–24.
6. Зелененька І. А. «Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу...»: Тарас Мельничук і літературний процес 60-90-х років в Україні. Вінниця : «Едельвейс і К», 2008. 152 с.
7. Качуровський І. В. Променисті силуети: Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. Київ : Вид. дім «КиєвоМогилянська академія», 2008. С. 640–645.
8. Клочек Г. Д. Ліна Костенко: тексти та їх інтерпретація : навч. посіб.-хрестоматія. Кіровоград : Степова Еллада, 1999. 320 с.
9. Костенко Л. В. Річка Геракліта. Київ : Либідь, 2011. 336 с.